

Ob reformi ekonomskih srednjih šol bi kazalo urediti pač tudi položaj slovenščine, začeti s številom ur. Da bi dijaki v jezikovnem pogledu zdržali »pritisk« strokovnih predmetov, bi bilo treba slovenščini določiti več ur. Potrebni bi bili tudi posebni učbeniki za ESS, tako jezikovni kakor literarni. Želeli bi si predvsem *jezikovne vadnice*, ki bi osnovno slovnično znanje, pridobljeno v osemletki, poglobljala v obliki pravopisnih, jezikovnih in slogovnih vaj. Posebno *strokovno berilo* o gospodarskih ustanovah, organizacijah in življenju naj bi skrbelo za čist besedni zaklad iz ekonomske stroke in vplivalo na slog, saj se poslovno izražanje vedno bolj odmika lepi slovenščini. Ob sestavljanju učnega načrta za književnost in *literarno berilo* bi kazalo premisliti, ali sta strogo kronološko zaporedje in dosedanja razmejitve snovi po letnikih najprimernejša. Vedno znova opažamo, da je n. pr. poglavje o renesansi za I. letnik pretežko, medtem ko je slovenski romantični in poetični realizem konec II. in v začetku III. letnika že tako znana snov, da kljub poglobljanju ne zbudi več zanimanja. Berila naj bi bila izčrpno komentirana, kar bi lahko nadomestilo literarnozgodovinske preglede. Opremljena naj bi bila tudi z mnogimi nalagami, ki bi obsegale jezik in slog, razčlenitve, oznake in primerjave literarnih del ter teme za samostojno spisje. Sistematično zbrane, dijakovi zmogljivosti in razvojni stopnji prilagojene naloge bi gotovo imele velik učinek.

Zanimanje dijakov za predmet bi bilo mogoče spodbuditi z modernimi učnimi pripomočki: z magnetofonom, ki bi jih opozarjal na slabo izražanje, z magnetofonskimi in gramofonskimi posnetki literarnih del, ki bi jih recitirali slovenski igralci ali morda avtorji, dalje z literarnimi in kulturnimi poučnimi filmi.

Ker na strokovni šoli prav na slovenščino odpada levji delež skrbi za kulturno, estetsko in moralno vzgojo ter tudi za dijakovo splošno obzorje, bi bilo vse navedene učbenike in učne pripomočke vredno in potrebno pripraviti.

Vera Gregorič

SLOVENŠČINA NA SREDNJIH TEHNIŠKIH ŠOLAH

Zanimivo je to: srednje strokovno šolstvo je v zadnjih letih pri nas tako naraslo, da prerašča gimnazije, in vendar o strokovno-pedagoških problemih materinega jezika in narodnih književnosti na teh šolah domala ne govorimo. V lanskem šolskem letu je bilo na učiteljskih, na srednjih ekonomskih in na srednjih tehniških šolah že 63 % naše srednješolske mladine. Samo tri tehniške šole, ki so se letos formirale iz bivše Tehniške srednje šole v Ljubljani, štejejo 2600 dijakov. Znana je prosvetna politika ljudske oblasti, kar zadeva strokovno šolstvo: širilo se bo vedno bolj, medtem ko gimnazije zgubljajo svoj pomen. Še predlanskim je bilo razmerje 50 : 50! Mladina naj bi šla v življenje skozi strokovne šole, pa tudi na univerzo naj bi prihajala pretežno od tod. Računati moramo torej s tem, da bo v prihodnje večina naše inteligence prihajala iz srednjih strokovnih šol. Ti in tisti, ki bodo šli dalje na univerzo, bodo od splošne izobrazbe nesli s seboj v življenje le to, kar jim bosta dali osemletka in strokovna šola. Na strokovnem šolstvu bo tudi slonela domala vsa teža izobraževanja odraslih. Čas je torej, da se tudi slavisti zamislimo v to in poskrbimo, da bo materin jezik imel na reformirani strokovni šoli tisto mesto, ki mu gre.

Srednja tehniška šola je bila v naših skrbih in ljubezni doslej pastorka. Še iz predvojnih časov smo podedovali predsodke o »obrtnih šolah«: prepričanje, da dober slavist tam nima kaj iskati, da je pri svojem delu pač pomilovanja vreden, ker ne more početi kaj več kot opravljati flako najhujše vrste, da mladina na teh šolah za slovenščino nima smisla in ne vesolja itd.

Takšni pogledi na materin jezik in literaturo na tehniških srednjih šolah že zdavnaj ne ustrezajo več resnici. Že v prvih povojnih letih smo izbojevali bitko za enakopravnost slovenščine s strokovnimi predmeti. Ne mislim tu formalne enakosti, za katero ni bilo ovir: predmet je dobil tri tedenske ure in postal maturitetni predmet. Ne, mislim tisto enakost, ki jo je bilo treba izbojevati s predsodki strokovnih predavateljev na šolah. Ti so premnogokrat med učenci in v profesorskih zborih vzdrževali mnenje, da je materinščina na strokovni šoli balast. Boj s predsodki ni bil lahek in ne kratkotrajen. Ko je bil končan v naš prid, so naše zahteve pri pouku začele rasti.

Zanimivo je, da prosvetne oblasti niso nikoli postavljale do našega predmeta preciziranih zahtev. Vse je bilo prepuščeno naši iniciativnosti, zahtevnosti, ambicioznosti. V začetku smo sestavljali svoje učne načrte, potem pa prevzeli gimnazijske, le da snov nekoliko krčimo in nekatera poglavja izpuščamo. Uvedli smo tudi iste učne

pripomočke: Berila, Slovensko slovnico, Besedno umetnost itd. Kot zahteva gimnazijski učni načrt, imamo govorniške vaje, referate. Čeravno so naši dijaki doma bolj obremenjeni kot gimnazijci, smo vendarle vpeljali tudi domače branje. K temu nas je med drugim prisilila tudi potreba, saj pri treh tedenskih urah zmanjka časa za tekste v šoli, razen tega pa še spoznanje, da bodo tako dijaki spoznali le literarno zgodovino, del, zaradi katerih je bila ta napisana, pa ne.

Kakšni so torej problemi slavista na srednji tehniški šoli? Mislim, da pretiravajo tisti, ki govorijo o specifičnosti pouka na naši strokovni šoli. Človek, s katerim imamo opravka, je isti kot na gimnaziji, ne boljši ne slabši. Že so namreč mimo časi, ko je na strokovno šolo šel tisti, ki ni bil »poklican« za gimnazijo. Tisti slavisti, ki še zdaj podare študentu zadostno obljubi, da bo šel na strokovno šolo, ravnamo močno nápak. Naval dijakov na naše šole je silovit, zato konkurenca huda. Mi pa v svojih zahtevah poznamo prav tako malo prizanašanja kot v gimnaziji. Tako mislim, da o kaki posebni metodi pouka na teh šolah ne more biti govora.

Pri delu imamo iste težave kot gimnazijski predavatelj. Res, da je odstotek tistih, ki bi jih predmet posebej zanimal, verjetno manjši, vendar to nadomesti resnost pri delu in prizadevnost. Naš študent ve, da bo po toliko in toliko letih prišel do poklica in kruha, zato je njegov odnos do dela drugačen. O priljubljenosti predmeta bi verjetno ugotovili isto kot v gimnaziji: kakršen je predavatelj, takšna je priljubljenost.

Tudi dijak tehnik se zanima za kulturo, še posebej pa za besedno umetnost. Samo nekaj otipljivih dokazov: V svoji praksi sem ne enkrat doživel, da so dijaki z veliko požrtvovalnostjo izdajali razredna glasila; na bivši Tehniški srednji šoli je do njenega razpusta redno izhajalo tiskano literarno glasilo Naša vez; že vsa leta po vojni je na šoli deloval pevski zbor; naši dijaki so slehorno leto uprizarjali gledališka dela in z njimi gostovali po Sloveniji; že vrsto let je šola imela v Mestnem gledališču dva abonmaja, še posebej pa lani tudi opernega. Letos imajo tri tehniške šole, ki so zrastle iz bivše TSS, dva abonmaja v Mestnem gledališču, enega v Drami in skupni operni abonma. V vseh primerih zasedejo vso hišo. V lanskem šolskem letu je bilo na Tehniški srednji šoli okoli 600 naročnikov Mladih potov, se pravi malo manj kot tretjina vseh dijakov. Proslave ob 40-letnici KP v lanskem šolskem letu so bile prave kulturno-politične manifestacije, kakršnih ni zmogla nobena druga šola. Ko je letos uprava Naše sodobnosti začela iskati naročnike med srednješolsko mladino, je bil odziv na treh tehniških šolah v Ljubljani presenetljivo velik.

Glede učbenikov, priročnikov in vseh drugih pripomočkov nas tarejo iste skrbi kot gimnazije in druge strokovne šole. Kako bo v prihodnje s to stvarjo, bo seve odvisno od novih učnih načrtov: po njih se bodo ravnali sestavljavci pripomočkov za pouk materinega jezika in literature. Naj bodo učni načrti za reformirane šole takšni ali drugačni, mnenja sem, da bi bili učni pripomočki za vse strokovno šolstvo in za gimnazije isti. Sodim pa, da bi morali prihodnji sestavljavci Beril imeti pred seboj na moč spremenjeno strukturo dijaštva, ki bo te pripomočke uporabljalo. Večino bodo namreč sestavljali dijaki srednjih strokovnih šol. In pred očmi bo treba imeti to večino, predvsem pa ne bodo smeli pozabiti, da bo vsaj polovica te večine pripadala tehniški mladini. Mislim na tisto, kar naj bi po moji sodbi spremljalo antologijski prikaz slovenske besedne umetnosti: na druge veje kulture, ki so kot ilustracija potrebne za razumevanje besedne umetnosti. Tu bi kazalo marsikje za tehnika izbirati drugače kot za gimnazijca ali učiteljskega. Sicer pa smo tu že pri vprašanih o načelih sestavljanja prihodnjih Beril, kar ne sodi več sem.

Ob koncu bi se rad dotaknil problema, ki je nadvse važen za slavistične forume. Gre namreč za reformo strokovnega šolstva in za mesto, ki ga bo v njej dobil materin jezik. Zdi se mi, da ureditev tega vprašanja prepuščamo usodi. Načrti za novo šolo se kujejo brez nas, odločitev prepuščamo strokovnim predavateljem. Ti pa so odločili, naj število tedenskih ur ostane isto. Spričo stvari, ki sem jih razložil v začetku, bi bilo nujno, da slovenščina dobi štiri ure na teden. Če pomislimo na to, da bo večina mladih izobražencev prihajala v prihodnje iz strokovnih šol in da bo vsaj polovica teh tehniška mladina, bi bilo nujno treba poskrbeti, da ta predmet dobi v naših učnih načrtih več ur. Že tako bo splošna izobrazba tega izobraženca ožja, ker je drugim splošno izobraževalnim predmetom odmerjeno malo ur. Slavist ima še največ možnosti, da z ekskurzi na razna področja ved, ki segajo v literaturo, širi dijakovo izobrazbo. Razen tega predavatelja majhno število ur sili, da ostaja zgolj pri literarni zgodovini in se ne utegne skoraj nič ukvarjati z jezikom. To pa postaja nesmiselno in nevzdržno. Ne mislim, da bi ena ura več morala iti na

račun dijakove obremenjenosti. Poznam učne načrte tehniških srednjih šol in vem, da bi marsikak predmet brez škode pogrešil eno tedensko uro.

In še nekaj. Že prihodnje leto bodo začeli pri nas ustanavljati šole za obratne inženirje. Vanje se bo stekal zelo pisan material s kaj različno izobrazbo. Mislim, da bi morali slavistični organi doseči, da postane na teh šolah materin jezik obvezen.

V kratkem bo pri nas tehniška inteligenca najštevilnejša. *Kako je z jezikom in smislom za leposlovje med tehniki, ni skrivnost.* Mnenja sem, da bi morali napeti vse sile, da se stvari v tem pogledu temeljito spremenijo, če nečemo, da bo velikemu delu našega izobraženstva lepa knjiga nekaj nepotrebnega in tujega, in če nečemo, da bo našemu tehniku in inženirju spriču slabega obvladanja materinega jezika manjkalo prav tisto, zaradi česar se prišteva k svojemu narodu. Cene Kopčavar

ODGOVARJATI — USTREZATI

L. 1920 je Breznik v SP obsodil zvezo: *+ ne odgovarja sedanjim zahtevam* (fr.-nem.) = *ne ustreza sedanjim razmeram*. V 4. izdaji svoje slovnice (1934, v rokopisu dokončana že 1931) pa ima na str. 48 tudi stavek: »v grščini mu (velelniškem -i) odgovarja optativ«. Ob tem stavku je napisal St. Bunc: »Pogosto rabljen način izražanja: slovenskemu velelniku odgovarja v grščini optativ bomo v znanstvenem jeziku obenem z Breznikom (48) pač iz potrebe mirno pisali, novi Pravopis pa temu primerno prilagodili. Ta jezikovni kalk je lasten večini sodobnih evropskih jezikov: nem. *entspricht*, franc. *répond*, polj. *odpowiada*, srbohrv. *odgovara* itd.« (Ob novem »Brezniku«, Jutro 24. X. 1934.)

In kaj je ob tej opombi storil Breznik? Na pōlah slovnice, kamor si je zapisoval popravke, opombe in dostavke za novo izdajo, si je na omenjeni strani 48 prečrtal *odgovarja*, ki se nanj sklicuje Bunc, in na rob zapisal je *enak*. Bunčeva opomba ga je torej opozorila na spodrsnjaj, ki se mu je primeril v slovnici, pa ga ni poskušal zagovarjati, marveč ga je neusmiljeno zavrgel. Isto je storil v SP 1935, kjer je ostalo besedilo iz 1920, le da je križec (+) zamenjal z milejšo obsodbo *bolje*; to je obdržal tudi SP 1950 v celoti. Vendar pa SP navaja poleg *ustreza* tudi izraze *se ujema*, *sklada*, *zlaga*, *se dá primerjati*. Vsi ti izrazi so bolj ljudski kakor *ustrezati*, ki je knjižni izraz in še razmeroma mlad, zlasti v tej zvezi in tem pomenu. Toda vse to prepovedovanje ni rodilo pravega uspeha in se beseda *odgovarjati*, *odgovarjajoč* v tem pomenu danes uporablja še pogosteje kakor prej. Kaj torej? Ali morda le kaj govori besedi, v prid, da bi tako rabo mogli upravičiti in jo dovoliti?

Kdaj se je v slovenščini prvič uporabljal *odgovarjati* v tem pomenu, ni ugotovljeno; vse pa kaže, da se je to zgodilo ob koncu prejšnjega in v začetku tega stoletja. V domačem leposlovju na besedo nisem naletel; tudi v bogati slovarski kartoteki na Inštitutu za slov. jezik je ni ne pri Levstiku ne Stritarju ne Iv. Cankarju in drugih leposlovcih, naletimo nanjo šele v prevodih in zlasti v poljudnem znanstvu in časniku. Za Stritarja je Breznik že 1924 (DS 132) ugotovil, da piše tudi v poljudnem znanstvu (LZ 1895), da »nauki ustrezajo jezikovnemu bistvu (me: odgovarjajo)«. Izraz je k nam prišel v tej zvezi prav gotovo po tujem vplivu, po nem. *entsprechen*, zaradi česar ga je Breznik preganjal; Breznik je vedel, da je ta zveza domača tudi v francoščini, zato je napisal kot vir *fr.-nem.* Prava domovina je tej zvezi romanščina, saj jo poznajo francoščina, italijanščina in španščina; v angleščini je francoskega izvora in le redka. V ljudskem jeziku imamo tudi tujo spačenko *pásati* in *skúpaj pásati* ali *skupaj iti* v pomenu ujemati se; ta izposojenka po nem. *passen* in ta po franc. *passer* se je popolnoma prilagodila domačim glagolom V. vrste pisati pišem in kaže v nemščini in v našem pomenu, kakšne predstave so imeli naši ljudje o stvareh, ki jim je karkoli skupno: gredo v korak, se ujemajo, se skladajo, se zlagajo, si odgovarjajo. Vse to so prenosili in ponazarivte. V francoščini imamo dva glagola za to zvezo: *répondre à qc.* in *correspondre à qc.*, ki pa se uporabljata brez razločka v pomenu. Nemški *entsprechen* pomeni prvotno glas z nasprotne strani, torej *od-mev* ali *od-govor*; *ent-* je prav kakor *ant-* v *antwort-* iz **anti-* (Trübners D. WB. 1940). Bunčev razlog, kakor da nam je izraz *odgovarjati* v taki zvezi potreben poleg tu naštetih domačih izrazov, zame ne drži, ker še nisem bil nikoli v zadregi za domač izraz. Kljub temu pa je le res, da govoré za *odgovarjati* notranji pomenski razlogi, razlogi jezikovnega prenašanja s ponazarjanjem.

Pomenski prenos od pogovora med dvema človekoma v obema razumljivem jeziku na sporazumevanje s kretnjami, znamenji, potezami (n. pr. pri igri, šahu, no-